

Ke krizové situaci 20. století

Století, v němž žijeme, má rozpolcenou tvář a vykazuje četné protichůdné vývojové tendence. Ty vedly téměř ve všech oblastech života ke krizi, jejíž vrchol je ještě v nedohlednu; zdá se však, že v ní jde o bytí a nebytí lidstva.

V popředí stojí každodenní pokroky techniky, které celý náš život na fyzické úrovni zlepšují a přinášejí nekonečně mnohá pohodlí, která bychom nechtěli postrádat. Mezitím však stále opakovaná slova „znečišťování prostředí“ vedou k tomu, že si uvědomujeme hrozné stíny této techniky, které jsou spojené s poškozováním, otravováním, dokonce ničením všech přírodních říší a mají odpovídající negativní zpětné účinky na zdraví a existenci člověka.

Zeměkouli obepínající hospodářství a globální peněžnictví, doprava a zpravodajství spojují všechny národy a přibližují navzájem lidi ze vzdálených kontinentů. Zároveň však odcizují téměř nepřekonatelně protikladné mocenské bloky Východu a Západu, bohaté a chudé. Touha po moci, strach a nedůvěra odhalují neschopnost nejrůznějších vlád a národů nebo jiných seskupení vzájemně se s důvěrou setkávat pravým lidským způsobem. Nacionálním a rasistickým fanatismem a vzájemně si odporujícími ideologiemi živené protiklady se ještě zостřují vlivem skutečnosti, že shora zmíněný technický pokrok se zároveň používá k dalšímu zdokonalování gigantické smrtící mašinérie formou tzv. zbraní A, B, C.

Ale i v jednotlivých oblastech života vede způsob myšlení a života přírodovědně orientovaného lidstva k problematickým výsledkům. Jak je možné, že schopnostmi a inteligencí dosažené bohatství a blahobyt širokých kruhů obyvatelstva po válce jsou spojeny s nárůstem nejrůznějších druhů chorobných návyků, kriminality, náchylností k nemocem, rostoucím počtem sebevražd? Zvláště znepokojivý je postup alkoholismu, zneužívání drog, nezadržované sexuality a kriminality do stále mladších ročníků dospívající mládeže.

Medicína zase vděčí zahrnutí přírodovědeckého způsobu myšlení za netušené pokroky, zejména pokud jde o diagnostickou a operativní stránku, ale také za nesčetné chemicko-syntetické preparáty. I když posledně jmenované většinou nemohou vyléčit, přece mohou téměř všechny příznaky nemoci přechodně zmírnit či odstranit. Proti tomuto pokroku dnes ovšem stojí ještě nezvládnutá exploze nákladů ve zdravotnictví a „nežádoucí vedlejší účinky léků“, které vedly k bezpočtu iatrogenních (lékařem vyvolaných) onemocnění s častými případy úmrtí a v širokých kruzích obyvatelstva otřásly důvěrou v lékařské umění.

Podobná krize důvěry nastala v pedagogice. Spor o stále nové pedagogické experimenty a o otázku „proč škola způsobuje choroby?“ už nechce umlknout. Jak je možné, že více než sto let zdánlivě osvědčené metody ve výuce čtení a psaní u inteligentních dětí a dětí s nepoškozeným mozkiem selhávají a pedagogové, jakož i přízvaní psychologové a lékaři téměř bezmocně stojí před „legastenií“? Domnívají se, že tuto nemoc musí odstranit nebo přejmenovat, protože vlastní příčiny těchto nedostatků ve čtení a pravopise zůstávají nejasné. Přehlédlo to prostě 20. století se svými vlastními požadavky státem zavedené a kontrolované školy a jím dalekosáhle řízených učebních metod? Viděl Rudolf Steiner příliš černě, když již v roce 1920 mluvil o tom, že kultura Evropy ve druhé polovině století vyústí do barbarství, budou-li vysoké školy a univerzity být i jen pětadvacet let učit dále stejně jednostranným způsobem jako dosud?

Podobně rozpolcené se jeví zemědělství. Speciální stroje a vědecké postupy v pěstování a obdělávání mnohonásobně zvýšily hektarové výnosy. Současně se však obdělávání půdy, které přece mělo organický život pěstovat a podporovat - především proti škůdcům a chorobám rostlin - stalo velkým znečišťovatelem prostředí a ničitelem orné půdy. Že nadměrné hnojení dusíkem vedlo ke smrti kojenců, když se jim dával špenát, a k nepoužitelnosti velkého množství pitné vody, budiž uvedeno jen jako význačný příklad.

Celý sociální a společenský život lidstva je zřejmě v přelomové situaci. Nemilosrdný boj konkurence v hospodářském životě vylučuje jakékoliv „bratrství“. Protiklady chudých a bohatých, zemí s

vysokou technikou a zemí nevyvinutých, nebo lidí, kteří ještě mají práci, a nezaměstnaných zřejmě znemožňují jakoukoliv rovnoprávnost nebo „rovnost“. Ideologiemi ražené diktátorské státní útvary potlačují individuální tvoření úsudku a duchovní „svobodu“ milionů lidí. Ideály francouzské revoluce „volnost, rovnost, bratrství“ se tak jeví odsunuté do nedosažitelných dálek. Lze však bez jejich uskutečnění vést život důstojný člověka?

Ale také život každého jednotlivce se v naší době stává stále těžším a problematičtějším. Sebedůvěra a duševní jistota mizejí do té míry, že se již nedaří nalézat hlubší smysl života, a vlastní osud je chápán jako souhrn náhod, které sestávají z dědičných faktorů a okolností, jež nelze předpokládat. Stupňující se pocity frustrace, strachu a rezignace vedou nakonec k otřesné skutečnosti, že ročně více než milion lidí na celém světě upadá do zatemnění mysli a ochromení vůle v těžkých stavech deprese.

Čtenář by měl být ušetřen dalších poukazů na problematiku a příznaky krize naší doby, zvláště když většinu sám poznal, nebo jejich působení zažil na vlastním těle. A přece jsou to často právě hořké zkušenosti, které mnoho lidí nutí rozhlížet se po zcela nových cestách a cílech. Důkazem toho jsou tzv. alternativní hnutí. Při takovém hledání je rozhodující položení otázky. Již skutečnost, že naše doba, poctivě prožitá a protrpěná, podněcuje člověka k vážným a hlubším otázkám, může být hodnocena kladně. Oslovuje nás to v našem nejvnitřnějším lidském bytí a volá k největší bdělosti. Vždyť člověk je jedinou bytostí stvoření, která se může *ptát!* Avšak zřejmě stejně jako potřebuje fyzickou potravu, potřebuje platné odpovědi jako duševně-duchovní chléb života. Trpíme snad - jako nevyvinuté země - fyzickým nedostatkem potravin, ještě nedostatečně poznaným spirituálním hladomorem? Není snad základem všech nedostatečností a zel našeho století, přes četné diferencované jednotlivé problémy, *nadřazená* příčina, která pochází z vývojové fáze lidstva tohoto století, nebo dokonce má své kořeny v prvním tisíciletí přírodovědeckého věku? Je přece právem označován jako *novověk*. Netrpíme snad nedostatečným, tímto novověkem požadovaným sebe-pochopením člověka? Což se to nepožadovalo již u kolébky západního vývoje, kde na prahu proslulého chrámu v Delfách zářilo vstříc „*gnothi seauton*“,

„poznej sebe“? Proč tato výzva nezněla: „Poznej boha, jemuž je tento chrám zasvěcen“? Měl snad západní člověk to božské najít sám v sobě, na své cestě ke stále silnější individualizaci?

Křesťanství nás skutečně vyzývá chápat člověka jako „obraz Boží“ a jeho tělesnost prostoupenou moudrostí chápat jako chrám Boží. Takové pojetí ovšem vyprchává před darwinistickou představou, která člověka líčí jako exemplář jedné z více než sta opic a jako náhodný produkt „přirozených“, tedy Boha a ducha zbavených dějin stvoření. Vrcholem této „schizofrenie“ obrazu člověka v přítomnosti je rozpolcenost v samotném chápání vzniku našeho světa: proti tradiční větě bible „Na počátku bylo Slovo“ se staví teorie „prvotního třesku“ moderní astrofyziky. Současný člověk se má ohledně svého původu rozhodnout mezi smysluplně plánujícím projevem božské bytosti, tvůrčím Božím Slovem, a náhodnou, nesmyslnou, chaotickou explozí shluklé hmoty! Není tato rozpolcenost mezi vírou a věděním charakteristická pro všechny krátce naznačené protiklady naší doby? Jak lze vzhledem k jejich neslučitelnosti najít naší době přiměřenou cestu zprostředkování?

Úkolem tohoto spisu bude přenést čtenáře do situace, kdy může sám přezkoumat, zda je anthroposofie schopna vybudovat dobou žádaný most. Její zakladatel Rudolf Steiner ji přece charakterizoval jako „cestu poznání, která by chtěla duchovno v člověku vést k duchovnu ve vesmíru“.

Walther Bühler